

LIK OVI

PAVLE P. MILJANIĆ (1889 - 1975)

Dušan J. Martinović

Rodjen je na Cetinju 7. septembra 1889. godine od oca Petra Miljanića (1852-1897), ljekara i pravnika, prvog crnogorskog hirurga, po redosljedu diplomiranja - trećeg crnogorskog ljekara, a drugog (ili trećeg) pravnika, upravnika "Danilove bolnice" i načelnika crnogorskog Saniteta, i majke Darinke, rođene Kapetanović (1868 - 1946). Pri "svetoj kupjeli bio mu je vosprijemnik" (kum) vojvoda Ilija Plamenac. Njegov otac - dr Petar M.Miljanić, utemeljivač savremene medicinske nauke, najstariji medicinski pisac u Crnoj Gori umro je veoma rano, u 46. godini života (1897), od "čira na jetri", koji je sam sebi dijagnosticirao. Spremao se da ide u Beč radi operacije, ali se na molbu crnogorskog suverena Nikole I Petrovića - Njegoša još zadržao na Cetinju - da bi liječio od zapaljenja pluća prestolonasljednika Danila. Ovo zadržavanje je bilo kobno za dr Miljanića; naglo se razbolio i pao u postelju. Bolovao je 18 dana, i umro 8. septembra na vrhuncu radne karijere i stvaralačkog života¹. Tada je Pavlu bilo osam godina, a mladjem mu bratu Niku - svega četiri. U Pavlovom sjećanju duboko su se urezali očevo lik, dan pogreba i riječi knjaza Nikole, koji je izjavio saučšeće u njihovom porodičnom stanu smještenom na Dvorskom trgu, broj 4. Knjaz je uzeo Pavla i brata mu Nika, postavio ih na koljena i blagim tonom im govorio o njihovom ocu i njegovim vrlinama, i kako su dužni da ga dobro upamte i slijede kroz život...

Tri godine docnije, 1900, pošto je Pavle završio osnovnu školu na Cetinju, porodica pokojnog dr Miljanića je po nagovoru crnogorskog Knjaza i Gospodara napustila Cetinje i otputovala u Švajcarsku. Knjaz je udovi Darinki obezbijedio solidnu penziju (56 austrijskih kruna mjesečno!), a time i materijalne pretpostavke za školovanje dječaka u inostranstvu. Pavle P.Miljanić je u Ženevi 6. jula 1908. godine završio srednjoškolsko obrazovanje na tehničkom smjeru Ženevskog koledža (gimnaziju). Tehničke studije započeo je u Lozani i 1910. godine nastavio ih u Parizu, gdje se sa majkom Darinkom i bratom Nikolom - Nikom preselio i živio u ulici Saint Jacques 225, Paris V, Pension Delrien, što se vidi iz jedne potvrde Crnogorske banke sa Cetinja iz oktobra 1910, koja je njegovoj majci slala penziju².

Pavle Miljanić je u Parizu studirao -Visoku elektrotehničku školu. Diplomom mašinsko-elektrotehničkog inženjera stekao je jula 1914. godine na Specijalnoj mašinsko-

¹ Up.: Dr Dušan Martinović, *Dr Petra M.Miljanić (1852-1897)*. - U: PORTRETI VI, Cetinje, 1997, str. 74-113; isti: *Petar M.Miljanić*. - Zbornik radova iz istorije crnogorskog Saniteta, Cetinje, novembra 1998. goine, str. 39-42.

² Potvrda *Banque du Montenegro*, Cettigné, od 27.X 1910.

elektrotehničkoj školi (École spéciale de mécanique et d'électricité). Za vrijeme Prvog balkanskog rata 1912 - 1913. godine rodoljubiva porodica Miljanić napustila je Pariz i pohitala u domovinu da bude od pomoći ugroženoj otadžbini. Darinka³ i Pavle privremeno su angažovani u radu pri Crvenom krstu na Cetinju, a medicinar Niko upuće na fron koji je držao Zetski odred pod komandom prestolonasljednika Danila. Potom je Pavle bio tumač za francuski jezik pri jednoj stranoj medicinskoj misiji u Grudi, kod Skadra. Po završetku rata, vratio se sa svojima juna 1913. u Pariz - i nastavio studije, koje je, kao što je istaknuto, završio u oči Prvog svjetskog rata.

Tek što je buknuo prvi svjetski rat, Pavle Miljanić, opet sa majkom i bratom - obreli su se među dobrovoljcima na balkanskom ratištu. S jeseni 1914, brodom od Marselja do Soluna, a odatle željeznicom do Niša, gdje ih je Vrhovna komanda Srpske vojske privremeno rasporedila na rad u Vojnoj bolnici, a zatim, uskoro, uputila u Skoplje, gdje je Pavle radio od februara do maja 1915. kao "dnevničar" u Skopskoj željezničkoj ložionici⁴. Juna 1915. dobili su dozvolu za put u Crnu Goru; raznim prevoznim sredstvima, i pješice preko Čakora, stigla je porodica Miljanića na Cetinje. Pavle je raspoređen na rad u Glavnom crnogorskom telegrafu.

Kralj-pjesnik je vodio stalnu brigu o supruzi i sinovima dr Petra Miljanića. Preko vojvode Ilije Plamenca, Nikola I je izrazio želju da se što prije vrata u Pariz - Pavle radi usavršavanja u struci, a Niko da dovrši medicinske studije. Dao im je automobil do Kosovske Mitrovice, odakle su vozom stigli u Solun, a odatle brodom u Marselj, i u septembru se konačno vratili u Pariz. Pavle je u Parizu nastavio školovanje. Upisao je najvišu onovremenu visokoškolsku ustanovu u Francuskoj - Ecole supérieure d'électricité, ravnu kasnijim postdiplomskim studijama. Diplomirao je 25. juna 1916. godine. Nakon toga, od oktobra 1916. do juna 1917. godine bio je na praksi u Tehničkom servisu francuskih željeznica. Docnije se stavio na raspolaganje crnogorskoj vladi u egzilu, u Neji kod Pariza. Neko vrijeme, od polovine 1917. do kraja 1918. godine, je vršio dužnost sekretara Ministarstva spoljnih poslova u vladi Evgenija Popovića⁵. Početkom 1919. Pavle Miljanić je sa majkom i bratom, po treći put bio u Crnoj Gori, sada u misiji Crvenog krsta, gdje su tri mjeseca boravili, i iza toga se ponovo vratili u Pariz.

Poslije završetka Prvog svjetskog rata i stvaranja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, krajem 1920. godine Pavle Miljanić prelazi u Beograd, sa majkom i bratom ljekarom Nikom, koji je izabran za profesora anatomije na novoosnovanom Medicinskom fakultetu. Od marta 1921. do novembra 1924. godine Pavle Miljanić je radio u Direkciji državnih željeznica, kao šef Blok - signalnog odsjeka. U pismenoj zahvalnici koju je dobio od pomenute Direkcije, kada je 1926. godine izabran za docenta na Mašinsko-elektrote-

³ Darinka P. Miljanić je dobrovoljno učestvovala u Prvom balkanskom i Prvom svjetskom ratu. Radila je pri crnogorskom Crvenom krstu na Cetinju i kao milosrdna sestra svojski njegovala crnogorske ranjenike, za koji je patriotsko-humanitarni posao kralj Nikola odlikovao Zlatnom medaljom za revnost. U Prvom svjetskom ratu, prvo je 1914. godine u Parizu, u Bolnici Salpetriere, radila kao milosrdna sestra na njegovanju ranjenika; zatim, to isto činila u Vojnoj bolnici u Nišu s kraja 1914. i početkom 1915, kao i u bolnici "Danilo I" na Cetinju do ljeta 1915. godine, kada se sa sinovima vratila natrag u Pariz i nastavila sa milosrdnim radom u pomenutoj Bolnici. (Up.: *Glas crnogorca*, 1913, br. 26, 15.VI, str. 3.).

⁴ Potvrda Direkcije srpskih državnih željeznica, br. 14983/15.

⁵ Kalendar *Kraljevine Crne Gore za 1918*, Pariz, str. [21].

hničkom odsjeku Tehničkog fakulteta u Beogradu, odaje mu se laskavo priznanje "za sve što je uradio tokom tri i po godine, naročito na uvodjenju semaforских uređaja na stanicama glavne željezničke pruge u Srbiji, i na razvitku moderne signalizacije na željeznicama - uz napomenu da je pod njegovim rukovodjenjem preko 80 stanica snabdaveno mehaničkim i električnim signalnim postrojenjima i sprovedena centralizacija skretnica"⁶.

Na Tehničkom fakultetu u Beogradu Miljanić je postupno napredovao. Najprije je predavao *Osnovi elektrotehnike i Fiziku*; zatim, *Teorijske principe elektrotehnike i Elektromagnetiku*. Po hronološkom redosljedu - treći je nastavnik Elektrotehnike na tom fakultetu⁷. Za vanrednog profesora je izabran 1933. godine.

Francuski jezik je znao kao maternji, ako ne i bolje. Naučne radove, besjede i razna izlaganja obično je pisao na francuskom, a onda prevodio na srpski jezik, objašnjavajući da bolje razmišlja i izražava se francuskom! Govorio je engleski i njemački, a služio se i italijanskim jezikom.

Godine 1939. postavljen je za redovnog člana Inštituta zemaljske odbrane (tadašnji pandan nekadašnjem najvišem tijelu narodnje odbrane SFRJ!).

Pred sami aprilski rat 1941. godine, nagovještavajući slom Kraljevine Jugoslavije, prebacio se sa porodicom u Vrnjačku Banju, gdje mu je brat dr Niko Miljanić imao ratni raspored kao ljekar. Prilikom bombardovanja Beograda od strane nacističke Hitlerove ratne mašine, zatekao se bio u prijestonom gardu, koji je ubrzo napustio, ostavljajući prepun četvorosobni stan na Točiderskom Brdu i u banci kapital od 250.000 dinara. Iz Vrnjačke Banje porodica Miljanić, u dane njemačke invazije, kreće za Crnu Goru i time počinje još jedna ratna odiseja. Bilo ih je ukupno dvanaestoro: majka Darinka sa sinovima Pavlom i Nikom, dvije snahe, Pavlov sin Mihailo, Nikova tri sina, Pavlova i Nikova ujna sa kćerkom i Svetozar Gligorić. Do Crne Gore su potuvali što vozom, što vojnim kamionima i konjskom zapregom; tu i tamo pješice. Kapitulaciju Jugoslavije dočekali su u Nikšiću kao gosti ugledne porodice Steva i Mija Katurića, prijatelja odranije.

Pavle Miljanić je sa svojim ukućanima sve vrijeme Drugog svjetskog rata i dane italijanske okupacije (1941 - 1943), i docnije njemačke okupacije (1943-1945) - proveo u Crnoj Gori. Uvijek se ponosio otkazom koji je, sa još nekolicinom beogradskih univerzitetskih profesora, medju kojima je bio i njegov brat Niko, dobio u odustvu od Nedićeve vlade, januara 1942. godine.

Iz Nikšića je cjelokupna porodica Miljanić prešla u Risan, jer je dr Niku Miljaniću omogućeno da otvori tamošnju Bolnicu, zadužbinu Vasa Ćukovića. Od prvog dana Trinaestojulskog ustanka crnogorskog naroda (1941), Risanska bolnica je, čiji je bio prvi upravnik prof.dr Niko Miljanić, uz medicinsko zbrinjavanje svih kojima je to bilo potrebno, bila i ilegalni medicinski punkt za liječenje ranjenika i slanje sanitetskog materijala ustanicama, a služila je i za privremeni azil mnogim istaknutim ličnostima Narodno-oslobodilačkog rata, odakle su krišom prebacivane "u šumu", tj. u partizanske jedinice Narodno-oslobodilačke vojske. Ovakva aktivnost dr Nika Miljanića nije mogla dugo ostati neprimijećena od strane okupacionih vlasti, pogotovu od kada je za komesara Bolnice postavljen italijanski hirurg dr Riči. Prvi signal dr Niku Miljaniću da se sprema njegovo

⁶ Pismo načelnika I Gradjevinskog odeljenja Direkcije državnih željeznica, od 20. novembra 1924. godine.

⁷ 80 godina visokoškolske nastave Elektrotehnike u Srbiji, Beograd, 1974. - Povodom 25 godina Elektrotehničkog fakulteta u Beogradu, str. 24.

hapšenje dao je patriotski nastrojeni don Niko Luković, pa je čitava porodica dva brata Miljanića evakuisana za Cetinje, a odatle se avgusta 1942, preko Nikšića zaputila za Banjanu, postojbinu njihovih predaka, da bi skapulala među svojim bratstvenicima, koji su ih izvanredno dočekali, solidno i složno držali sve do kraja 1944. godine, kada su napustili Banjanu.

Iz Banjana su familije Miljanića prešli u oslobođeni Dubrovnik, a otuda, početkom 1945. godine, stigli na Cetinje, gdje su ostali do ljeta te godine. Tada su se vratili u Beograd, gdje su braća nastavila profesorske karijere.

Djelatnost braće Miljanić - Pavla i Nika - tokom Drugog svjetskog rata i NOB-e, imala je, nesumnjivo, veliki značaj za patriotsko usmjeravanje naroda Crne Gore i Boke Kotorske. Najbolju ocjenu te djelatnosti dalu su potpisnici izjave na osnovu koje je Pavlu Miljaniću priznat status učesnika NOR-a od prije 9. septembra 1943. godine, koja glasi:

"Bez pretjerivanja se može reći da se braća Miljanići - Pavle i Niko, sa stanovišta doprinosa razvoju NOP-a u Crnoj Gori i Boki, mogu upoređivati sa ostalim poznatim zaslužnim nacionalnim ličnostima Crne Gore i drugih nacija, koje su, u najodlučnijem vremenu kao rodoljubi, stavili svoj ugled, znanje i energiju službi NOV i tako dali neprocjenjiv doprinos njenoj širini i afirmaciji"⁸

Mnogo je zanimljivih epizoda i sjajnih dokaza patriotskog držanja i ponašanja dvojice braće Miljanića. Ovdje ćemo navesti jednu veoma interesantnu epizodu iz Pavlovog života, vezanu za Risanski period. Ranije pomenuti doktor Riči, inače ubijedjeni fašista, bio je veoma obrazovan i kulturni čovjek. Odlično je govorio francuskim jezikom. Jednog dana Riči se obratio prof. Pavlu Miljaniću, rekavši mu da je ovlašćen da braći Miljanić - Pavlu i Niku, prenese pozdrave italijanske kraljice - redjine Jelene Savojski, i poziv da se presele u Rim sa porodicama, gdje bi im se priznala univerzitetska profesorska zvanja i gdje bi nastavili, na odgovarajućim tamošnjim fakultetima, da se bave nastavničkim pozivom. Pavle Miljanić se zahvalio dr Ričiju, istakavši da bi njemu i njegovom bratu u svakom drugom vremenu takva ponuda činila čast, ali s obzirom na ratne prilike i okolnost da je Italija okupator njihove domovine - Crne Gore, prinudjeni su da takvu ponudu odbiju. Dr Riči je ovo saslušao s neprijatnim iznenadjenjem i nije krio uvrijedjenost ...⁹

Tokom čitavog NOR-a Pavle Miljanić je svojim izjašnjavanjima i stavovima, po pitanju partizanskog ratovanja i oslobodilačke borbe u cjelini, bio veoma blizak liniji koju je sprovodila Komunistička partija Jugoslavije, iako nikada nije bio njen član. Zbog takvog svog držanja našao se među vidjenim ličnostima narodnooslobodilačkog pokreta u Crnoj Gori, koje su bile na okupu 13-15. novembra 1943. u Kolašinu - na prvom zasjedanju Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobodjenja Crne Gore i Boke. Bio je s bratom Nikom i drugima delegatima iz Banjana. Kada je osnovan Prosvjetni savjet 8. novembra 1944. u Nikšiću, biran je za predsjednika Savjeta pri Povjereništvu CASNO-a za prosvjetu¹⁰.

26. marta 1943. u selu Šipčani, u Nikšićkoj opštini, održana je konferencija intelektualaca Nikšićkog sreza, sa gotovo 200 učesnika, na kojoj je usvojena Rezolucija kojom se

⁸ Ovjerene sl. izjave: Matije Kilibarde, Milna Kilibarde i Dušana Miljanića (Beograd, maja 1969).

⁹ G[o]jko M. K[ilibarda]: *Sloboda mog naroda mi je iznad svega*. - Nikšićke novine, 19.IV 1970, str. 8.

¹⁰ Zoran Lakić: *Narodna vlast u Crnoj Gori 1941 - 1945*, Cetinje, 1981, str. 451.

osudjuje svaka saradnja sa okupatorom i pozivaju svi intelektualci tog sreza, i Crne Gore uopšte, da pristupe NOR-u¹¹. Jedan je od sazivača tog skupa i govornik na njemu.

Pavle Miljanić je i potpisnik pisma koje je skupa sa bratom Nikom i Kostom Radovićem - Miljanićem, oficijom, upućeno Prvoj konferenciji za Crnu Goru i Boku, u kojem se crnogorski rodoljubi pozivaju da pristupe NOP-u. Ovo pismo plijeni svojom sadržinom. Njegovi potpisnici, rukovodjeni patriotskim motivima, već tada se zalažu za puni humanizam poslije rata, ali i da odmah, u toku rata "prijeki vojni sudovi predju u redovne sudove i za stvaranje logora za interniranje okrivljenih i odlaganje što većeg broja presuda do svršetka rata"¹². Ovakvo njihovo reagovanje, u stvari, predstavlja, očito, duboko neslaganje sa odlukama prijekih partizanskih sudova i tzv. "lijevim greškama", koje su nanijele dosta štete narodnooslobodilačkom pokretu. Dakako, u tome se manifestuje i njihovo neslaganje sa bratoubilačkim ratom. Stoga, pozivaju da se s njim prestane. - Bio je to konstruktivni rezon iskrenih humanista, evropski obrazovanih i vaspitanih, naučenih da cijene svaki ljudski život.

Tridesetog aprila 1944, u selu Kutima u Nikšićoj Župi, održana je Osnivačka skupština obnovljenog Crvenog krsta Crne Gore i Boke, za čijeg je predsjednika izabran Pavle Miljanić¹³. Ovu dužnost, kao i dužnost predsjednika Prosvjetnog savjeta, obavljao je do odlaska u Beograd, u jesen 1945. godine.

Po povratku u Beograd, Pavle Miljanić je nastavio karijeru univerzitetskog profesora. Za redovnog profesora izabran je 1946. godine. Bio je veoma cijenjeni i istaknuti profesor. U prvim poratnim godinama biran je za prodekana; tri puta za starješinu Elektrotehničkog odsjeka, a kada je od nekoliko odsjeka tog fakulteta obrazovana kratkovječna Tehnička velika škola, bio je njen prvi prorektor. Kao profesor bio je veoma omiljen i sa studentima se ophodio kolegijalno, ali je na ispitima bio strog. Kada bi nekome studentu u indeksu upisao desetku - to bi bio pravi događaj o kojem se na Fakultetu danima pričalo!

P. Miljaniću pripadaju velike zasluge za osamostaljivanje Elektrotehničkog fakulteta u Beogradu i osnivanja Elektrotehničkog insituta SANU (1947), čiji je bio prvi upravnik.

Pavle Miljanić je rano stasao u vrsnog profesora, stekavši veliku reputaciju i ugled ne samo u Jugoslaviji, već i u inostranstvu. Poznao je lično mnoge najistaknutije ličnosti svjetske nauke - fizike i elektrotehnike: Nilsa Bora, Vojevodina, Sjedova, Pupina, Kapicu i sa njima bio ne samo poznanik već i prijatelj. Sa Mihailom Pupinom i Pjotrom Kapicom se dopisivao. Prilikom promocije za doktora honoris kauza Mihaila Pupina na Beogradskom univerzitetu 1935. godine, Pavle Miljanić je podnio referat u kojem je dao ocjenu značaja i veličine Pupinovog naučnog rada¹⁴.

¹¹ Prva rezolucija ove vrste u Crnoj Glori, donesena je 13. marta 1942. u Bajicama, kraj Cetinja, kada su 190 vojnih obveznika položili zakletvu da neće uzimati neprijateljsko oružje i boriti se protiv svoje braće. Bajička rezolucija je imala velikog pozitivnog odjeka na podršku NOB-i u čitavoj Crnoj Gori.

¹² Branko Kopirvica: *Pismo Pavla Miljanića, Kosta Radovića i Nika Miljanića Skupštini ZAVNO-a Crne Gore i Boke u Kolašinu* - Nikšiće novine, 23. mart 1995, str. 20-21.

¹³ *Crveni krst Crne Gore 1875 - 1975*, Titograd, 1980, str. 124.

¹⁴ Novak R. Miljanić: *Prilog biobibliografiji dr-a Pavla Miljanića*. - Bibliografski vjesnik, VI/1977, br. 2/3, str. 161, Up.: Milivoj Matić, *Mihailo Pupin*. - Ljetopis Matice srpske, Novi Sad, 1935, knj. 343, str. 140-142.

Vojvodjanin Mihailo Pupin je visoko ocijenio Miljanićevu knjigu "Teorija prostiranja periodičnih električnih struja, sa naročitim obzirom na telefonske struje i posebnom teorijom Pupinovog postupka u tehnici daleke telefonije", koja se na svijet pojavila 1933. godine. M.Pupin je ovo djelo nazvao "mudrom knjigom, dragocjenim dodatkom jugoslovenskoj tehničkoj knjižvenosti", da bi je, pritom, okvalifikovao kao "najbolju od svih koje je imao u rukama, i svakako, jedinom na srpskohrvatskom jeziku, koja će u mnogo čemu poučiti i mnoge profesore univerziteta, pored ostalog i u pogledu suštine pupinizacije"¹⁵.

Miljanić je bio jedan od osnivača i dugogodišnji potpredsjednik Jugoslovenskog društva "Nikola Tesla" u Beogradu, a 1939. godine je izabran za potpredsjednika Instituta "Nikola Tesla" u istom gradu. Dobitnik je Zlatne plakete Jugoslovenskog društva "Nikola Tesla" (1961) za naročite zasluge na popularisanju imena i djela ovog velikana svjetske nauke, dok je 1966. godine dobio saveznu nagradu "Nikola Tesla" "kao znak visokog priznanja za njegovo bogato životno djelo u razvijanju elektrotehničke nauke u nas, za razvoj nastave Elektrotehnike, za podizanje brojnih generacija elektroinženjera, kao i za doprinos priznanju Teslinog djela u međunarodnoj naučnoj javnosti. S tim u vezi pripada mu glavna zasluga za međunarodno usvajanje naziva "tesla" za jedinicu magnetne indukcije" - stoji u obrazloženju predloga za ovu nagradu. Uz to, stoji ovo: "Profesor Miljanić je cenjen kao visoki stručnjak iz oblasti Teorijske elektrotehnike ne samo u našoj zemlji već i u inostranstvu".

Godinama je bio predstavnik Jugoslavije u Tehničkom komitetu Međunarodne elektrotehničke komisije i pripadao najužim radnim grupama tog komiteta.

Kada je Vlada Crne Gore 23. oktobra 1950. formirala Naučno društvo Crne Gore, sa sjedištem na Cetinju, prof.dr Pavle Miljanić je među prvim članovima izabran u Odjeljenju tehničkih nauka¹⁶. Od tada do ukidanja Naučnog društva 1956. godine - bio je njegov redovni član.

Zapamćeno je, međjutim, da je svojevremeno, šezdesetih godina, kad je doznao za ideju nekih svojih kolega da ga kandiduju za člana SANU, reagovao ovako: "Ne nije mi čast da udjem u tu masovnu društveno-političku organizaciju u kojoj je i jedan Edvard Kardelj!"¹⁷

Prof.dr Pavle Miljanić je penzionisan 1960. godine. Aktivno je sudjelovao u konstituisanju Elektrotehničkog fakulteta u Podgorici. Bio je oduševljeni pobornik njegovog osnivanja školske 1961/62. godine, odnosno 1964. godine, predsjednik njegove matične komisije, honorarni redovni profesor Teorijske elektromagnetike i višeg kursa tog nastavnog predmeta na trećemu stepenu studija, kao i član komisije za odbranu prve doktorske disertacije 1969. godine¹⁸.

Prof. P.Miljanić je aktivno učestvovao u raznim redakcijama stručno-naučnih časopisa. Sa grupom beogradskih naučnika tehničke struke pokrenuo je, na osvitku 1941, časopis "Nauka i tehnika", koji je izlazio od januara do aprila 1941. i od maja 1945. do sredine 1954. - i za sve vrijeme izlaženja ovog glasila bio u uredjivačkom odboru, i povremeni

¹⁵ D.M. Ivanović: *Dr inž. Pavle Miljanić*. - Politika, 18.III 1975, str. 14.

¹⁶ Dr Dušan J.Martinović: *Tuga feniksa. Mirnodopska degradacija Cetinja*, Cetinje, 1997, str. 54.

¹⁷ Prema zapisu Pavlovog sina Mihaila Miljanića, novinara i pjesnika, koji je kazivanje očevo i njegovih kolega stavio na papir ...

¹⁸ Prvu doktorsku disertaciju na Elektrotehničkom fakultetu 1969. godine odbranio je docent dipl.ing. Milinko Šaranović, docnije rektor Univerziteta i akademik.

saradnik. Kada je, po prestanku ovog, pokrenut časopis "Tesla", kao organ Jugoslovenskog društva "Nikola Tesla" za unapredjenje nauke i tehnike, Miljanić je, takodje, bio u uredjivačkom odboru, od 1954. do kraja 1959. godine. I u ovom časopisu objavio je nekoliko svojih radova. Sem objavljenih radova, prof.dr Pavle Miljanić je u više navrata držao javna predavanja. Tako je, na primjer, 30. aprila 1944. godine u Nikšićoj Župi na Osnivačkoj skuptini obnovljenog Crnevnog krsta Crne Gore, održao predavanje "Ciljevi i zadaci Crvenog krsta", a godine 1949. u novokonstituisanom Elektrotehničkom insitutu SANU u Beogradu podnio je nekoliko saopštenja: *Pitanje racionalizacije elektromagnetičkih veličina i obrazaca; Karakteristična impedansa oscilatornog kola i njegov mehanički analog; Grafički-računski postupak za inalaženje impedansa paralelnog sistema i dr.*, za koje nijesmo mogli utvrditi da li su možda, negdje i publikovani!?

Za svoj patriotski, humanitarni i sturčno-naučni rad prof.Miljanić je dobijao razna društvena priznanja, medju kojima ćemo tri važnija spomenuti:

1. Godine 1968. Skupština Socijalističke Republike Crne Gore, povodom 25. godišnjice Prvog zasijedanja Zamaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobodjenja Crne Gore i Boke, kao delegatu na tom zasijedanju u Kolašinu, odala mu je priznanje "na doprinosu u stvaranju Socijalističke Republike Crne Gore";

2. Novembra 1970. godine Savezni odbor Jugoslovenskog crvenog krsta dodijelio mu je Zlatni znak i Povelju, kao priznanje za zasluge u radu i doprinos Organizaciji Jugoslovenskog crvenog krsta;

3. Na predlog Elektrotehničkog fakulteta u Beogradu, Skupština Beogradskog univerziteta, na sjednici održanoj 26. februara 1973. godine, jednoglasno je donijela Odluku o njegovom izboru za počasnog doktora Univerziteta u Beogradu. U obrazloženju Predloga za to visoko priznanje i titulu, izmedju ostalog, stoji:

"Ime Pavla Miljanića, doajena jugoslovenske elektrotehnike, nerazdvojno je povezano sa radjanjem i rastom beogradske elektrotehnički škole... Kao predavač za katedrom Elektrotehničkog fakulteta bio je i ostao nenadmašan!... Umeo je da pleni i ponese svoje slušaocce, da ih vodi u tajanstveni svet elektriciteta i da im otkriva svu njegovu lepotu. Mnoga njegova predavanja, čak i ona sa naizgled sporednim temama, ostalu su u trajnom sećanju njegovim studentima i velika je šteta što nisu sva zabeležena [...]. Posebno treba istaći veliko i znalačko zalaganje profesora Miljanića [...] oko usvajanja naziva 'tesla' za jednicu magnetske indukcije". On je još 1953. godine "u vidu pismenog i usmenog referata, iznio teorijske razloge za davanje posebnog imena praktičnoj jedinici magnetske indukcije, protiv čega su bili mnogi ugledni elektrotehničari u svetu. S obzirom na visoki ugled koji je uživao Tesla, s jedne strane, i vrlo rasprostranjene otpore da se uvode nova posebna imena za jedinice fizičkih veličina, a posebno magnetsku indukciju, s druge strane, očigledno je da je prvu, a možda i najtežu bitku na putu do uvođenja jedinice 'tesla' trebalo izvojevati na ovom pitanju. To su snaga argumenta i medjunarodni naučni ugled profesora Miljanića odigrali odlučujuću ulogu...".

Pavle Miljanić je, emotivno vezan za rodno mjesto i širu zavičajnu sredinu, budno pratio i brinuo za rješavanje mnogih važnih problema na tlu Crne Gore i izvan elektrotehničke sturke, kojoj je kao profesor poklonio više svojih stvaralačkih godina. Bio

je jedan od potpisnika poznate peticije protiv rušenja Njegoševе kapele na Lovčenu i izgradnje Mauzoloja na njenom mjestu. Tu peticiju, upućenu Skupštini i Izvršnom vijeću (vladi) Crne Gore, Centralnom komitetu Saveza komunista Crne Gore, Glavnom odboru Socijalističkog saveza radnog naroda Crne Gore i Skupštini opštine Cetinje, potpisalo je dvadesetak tada najuglednijih Crnogoraca, koji su činili krem crnogorskog intelektualnog korpusa u Beogradu, poglavito profesora Beogradskog univerziteta...¹⁹ Nije naodmet konstatovati: *niko im nikada nije odgovorio!*? Treba nam reći, Miljanić je, inače, prema Njegoševoj kapeli imao poseban odnos, jer je kao mladi inženjer uspješno riješio njenu zaštitu od silovitih lovčenskih gromova, primjenjujući sistem Faradejevog kaveza, to jeste okružavajućim gromobranima. O svemu tome on piše i posebno u opširnom pismu odbornicima Cetinjske opštine i njenom predsjedniku Petru Tomanoviću, na taj način pridružujući se poznatoj poslanici Lazara Trifunovića, upućnoj, takodje cetinjskim odbornicima²⁰.

Prof. P. Miljanić je bio ličnost sa čvrstim moralnim normama i patriotskim uvjerenjima - ostajući im dosljedan od rane mladosti. Bez obzira na kosmopolitsku orijentaciju i obrazovanost, iskustvo i širinu, malena Crna Gora mu je bila, i do smrti ostala - velika. Uvijek je prema njoj bio gotovo romantičarski opsjednut, do isključivosti, subjektivan i privržen. Idealizovao je sve što je u vezi s njom!

Uz sve uvažavanje koje mu je ukazivano prof. Miljanić nikada nije bio naročiti miljenik vlasti. Valjda i stoga što se nije libio da pokaže koliko, iznad svega, cijeni nauku i koliko je svaka vlast, u poredjenju sa njom, kratkovječna i prolazna. govorio je on da ljudi kad dobiju vlast toliko se promijene - da in ne možeš prepoznati: honores mutant mores! S tim u vezi, za počasti nikada nije mario niti, pak, za njih bio zainteresovan. Sa dobroćudnim osmijehom primao je obavijest da je negdje u nešto izabran, ili da je dobio neko priznanje u vidu nagrade, ordena i sl. Jedine prave i trajne vrijednosti nalazio je u nauci, u svojoj elektrotehnici, i njoj pripadao, do same smrti, cjelokupnim svojim bićem.

Ipak, s razlogom ga nijesu mimoilazila prizanja i odlikovanja. Pored navedenih, odlikovan je prije rata Ordenom Karadjordjeve zvezde i svetog Save III stepena, a poslije Drugog svjetskog rata - Ordenom zasluga za narod sa zlatnom zvijezdom i Ordenom rada sa zlatnim vijencem.

Dobio je i naciolanu penziju, koja je dodijeljivana zaslužnicima!

Prof. dr Pavle P. Miljanić preminuo je 16. marta 1975. godine u Podgorici, a dva dana kasnije sahranjen u porodičnoj grobnici na Novom groblju u Beogradu, o državnom trošku.

Prof. Pavle P. Miljanić bio je nepopravivo rasijan - za sve zaboravan, osim za nauku i svoje formule. Nikada ni nikuda nije žurio. Ostalo je za njim mnogo prisjećanja i zanimljivih anegdota. Jednom je, tako, prije rata, poslije održanih predavanja, izašao sa Tehničkog fakulteta u Beogradu i uputio se ka prvoj tramvajskoj stanici, s namjerom da ide kući. Prof. Milivoje Rakić, koji je bio s njim u društvu, upitao ga je: "Kuda si to krenuo kolega?" - On mu je odgovorio. "Pa, kući!" - Na to će Rakić: "A zašto ne ideš kolima?" Pavle se tek onda sjetio da je kola ostavio pred Fakultetom, pa je promojenio smjer - ka kolima. Ili: za vrijeme rata, dok je porodica Miljanić boravila u seoskoj školi u Gornjim Dubočkama, podno Njegoš planine, jednom je u namjeri da prospe vodu iz lavora poslije umivanja, hitnuo kroz prozor i vodu i lavor zajedno...

¹⁹ Umetnost 27/28, Beograd, 1971, str. [11].

²⁰ *Ibidem*, str. 94-96.

Opštepoznato je da je na predavanje i, uopšte, na razne sastanke i skupove - gotovo redovno kasnio. Studetni su to dobro znali, pa su ga strpljivo čekali, ili bi i oni dolazili sa zakašnjenjem. Zlo bi bilo, po pridodšlice, kada bi prof. Miljanić, nekim slučajem došao na vrijeme... O "Zaboravnom profesoru" jedanput su najtiražnije novine beogradske donijele ovu bilješku:

"Profesor Elektrotehničkog fakulteta u Beogradu Pavle Miljanić objavio je u petak drugog oktobra rezultate ispita iz teoriske elektrotehnike, koji su održani još februara meseca ove godine".²¹

Svojevremeno se pričalo kako je, navodno, jednom prof. Miljanić zakasnio čak i na prijem kod predsjednika Tita!? Dobri poznavaoči prof. Pavla Miljanića, nijesu bili baš sigurni da Pavle to nije namjerno učinio.

Kada bi zaronio i unio se u neki naučni problem i formule, ni za šta drugo nije znao; niti mario. Svjestan svoje zaboravnosti, ako mu je nešto važno palo na pamet dok je bio van kuće ili fakulteta, imao je običaj da to zapiše na komadiću papira koji bu mu došao do ruke, najčešće na kutiji cigareta, pa je za njim ostala prava, razbacana hrpa ceduljica i kartončića...

*
* *

Da zaključimo o profesoru Pavlu Miljaniću mišljenjem akademika Dragiše Ivanovića, koji je pisao u nekrologa o Miljaniću sa puno sjete, i kazao sljedeće:

"Snagom naučnog predviđanja uočava značaj fundamentalnih teorijskih fizičkih nauka za buduću elektrotehniku, pa uz teške uslove zasniva i razvija teorijsku elektrotehniku i elektromagnetiku na jednom od najviših svjetskih nivoa u školama elektrotehnike. Široka kultura i veliko znanje omogućuje mu da se bavi fundamentalnim teorijskim istraživanjima. Postaje jedan od najvećih poznavalaca klasične elektromagnetike..."²²

Konačno, najbolji sud o Pavlju Miljaniću i nejgovom najvažnijem djelu - o vrijednosti Miljanićeve monografije o kojoj je ranije bilo govora, dao je naš genijalni zemljak - pronalazač Mihajlo Pupin, koji se u pismu datiranom 25. septembra 1933. izvanredno pohvalno izrazio o Miljanićevoj knjizi, nazivajući je "mudrom knjigom" i "dragocnim dodatkom jugoslovenskoj tehničkog književnosti", da bi je, napokon, okvalifikovao "najboljom od svih koje je imao u rukama" a svakako jedinom na srpskom jeziku. Mjerodavna ocjena velikog naučnika! To je, zaista, veliko i najveće priznanje.

²¹ Večernje novosti, Beograd, 5. oktobra 1959. godine.

²² D.M.Ivanović: *op.cit.*